

Sămănătorul

Revistă Săptămînală

Supt îngrijirea d-lor :

AUREL C. POPOVICI

PENTRU PARTEA POLITICĂ.

O. ANGHEL, ST. O. JOSIF, M. SADOVEANU, C. SANDU-ALDEA, ION SCURTU

PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOCI

PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

AUREL C. POPOVICI. — BCU Cluj / Central University Library Cluj Simetrie și dezastru
CATON THEODORIAN. — Singele Solovenilor.
I. CORBU. — Pompei și Herkulanum (poesie).
C. SANDU-ALDEA. — Pescar de Islanda, (Traducere din Pierre Loti).
Revista generală. — «Organ democrat intransigent de știri sen-
saționale». — Critica socialismului. — Invățămîntul moralei.
— O supărare firească, (Un Torquemada) din «Lumea nouă» etc.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

În țară . . . 20 bani

În străinătate 25 „

ABONAMENTUL ANUAL :

În țară . . . 10 lei

În străinătate . 12 „

„MINERVA“

INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURA

BUCUREȘTI. — Bd. Academiei, 3.

A apărut :

POEZII POPULARE

ALE

ROMÂNILOR

DE

V. ALEXANDRI

Cu însemnări de pe edițiile anterioare și manuscrise de EM. GÂRLEANU

Prețul: Lei 1.50

De vânzare la toate librăriile din țară

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

<p>REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : B-dul Academiei, 3, Strada Edgar Quinet, No. 4. BUCUREȘTI</p>	<p>ABONAMENTUL ANUAL În țară 10 lei În străinătate 12 »</p>
--	---

SIMETRIE SI DESASTRU

I.

«Ce qui n'est pas simple n'est pas vrai» — *Axiome français*. Or rien n'est simple excepté le *superficiel*.

.....la «clarté française» n'est que *légereté*.

Emil Faguet, L'Anticléricalisme.

BCU Cluj / Central University Library p. 17.

Mai toți demagogii doctrinari, democrații, socialiștii, anarhiștii, sunt dogmatici, încăpăținați, plini de trufie. Compileri, copişti ori papagalii recitatori ai silogismelor franțuzești, marxiste, ateiste, amoraliste și imoraliste, ei azi sînt secundați de o mulțime de deraiiați «intelectuali», declassați și fanfaroni. Și iarăș de o altă categorie de «intelectuali» propriu zis, mai toți sentimentali scîrbiți de politicianismul francez d. p., — de hidoasa prezență a neamului șoricesc și guzgănesc ce mișună și roade prin imensul cașcaval, fabricat de cinarea revoluție din secolul al XVIII. Intreg acest stat major de minori politici este urmat orbește de năpraznice oștiri de muncitori. Cei mai mulți sunt firește oameni cinstiți, dar naivi, pentru cari perspectiva de a munci tot mai puțin și de a cîștiga tot mai mult e cea mai plăcută și, negreșit, cea mai «rațională» politică din lume. Pe toți aceștia «claritatea», «umanitatea» și «simplitatea» doctrinelor trebuia să-i fărmece și să-i robească noilor demagogi. Și i-a robit. Cu trup, cu suflet.

Nu-i de loc întîmplător că ideile secol. XVIII., precum și cele ce se numesc azi «înaintate», tocmai în Franța au prins și prind rădăcini mai adînci. Acolo sunt mult mai mulți oameni pasionați ca în

alte țări. Unul din oamenii cu adevărat mari ai Franței contemporane, d. Faguet, zice despre compatrioții săi — că cei mai mulți «sunt perfect convinși că lumea n'a început să gândească decît din momentul cînd ei au ajuns la vîrsta de 18—20 de ani, și că tot ce fusese mai înainte de această epocă, nu putea fi decît întuneric»... obscurantism cum s'ar zice. De altfel cam așa se prezintă firea Francezilor — bine înțeles *în general* — și celor mai mulți străini nepreocupați. Eu în deosebi am avut întotdeauna impresia că Francezul, pe lingă mari și netăgăduite calități, are și acest defect că mereu își proiectează *pasiunea sa personolă* pentru simplitate, claritate și simetrie și în viața naturei înconjurătoare. Îți face efectul că mereu forțează natura ca și ea să fie iubitoare de claritate și de simetrie cum este el, cu un cuvînt că ea *trebuie* să fie simplă și simetrică, că ea *trebuie* să fie tot așa de clară ca d. p. marele spirit matematic al lui Descartes. El nu se mulțumește a căuta legile naturei spre a le utiliza apoi. El vrea să aplice „*legi naturale*“, „*doctrine*“ și *ce nu există* decît în pasiunea lui, în gustul lui, în inchipuirea lui. *Și le aplica de 100 de ani în politică!* Decî într'un domeniu care nu-î al științei pentru știință, ci baza și unica condițiune a putinței de-a face știință azi și în viitor. Nu vrea să zic prin aceasta că azi numai între Francezi s'ar găsi un mare număr de doctrinari. Mai în toate Statele numărul lor crește și decî și patima de a întoarce natura pe dos.

Nenorocită concepție în viața publică a unui Stat! *Din acest defect al Francezilor a răsărit toată acea metafizică politică «clară» și «simetrică» din secolul al XVIII, care își inchipuia că Statul nu e un product al naturei ci ceva artificial, un «contract social» bunăoară, un «pact fundamental», cum se zice azi, între indivizi! Statul însă nu-î un product artificial. Originea lui și viața lui toată e un produs al naturei și nu o simplă abstracțiune logică, nu o construcție de birou. Firea lui e mult mai complicată decum visează cei ce cer cu orice preț simplitate și simetrie dela lucruri cari *nu sunt și nu pot fi* nici simple nici simetrice, de la lucruri pe cari ei nu le înțeleg, *nu vor* să le înțeleagă, pentrucă vecinic pasiunea le tulbură intuiția, observația, cercetarea liniștită. In asemenea condiții și raționamentul și judecata *trebuie* să fie tulburate, *trebuie* să fie greșite. Pentru asemenea cercetări se cere *voiuță*, nu însă *patimă*, statornicie și exactitate în observație, nu pripeală și superficialitate. Pentrucă dacă lipsesc asemenea condițiuni în cercetări, dacă ele sunt mereu compromise de neastîmpărul concludsiilor și al deducțiilor, zadarnic are rațiunea luciditatea geniului, ea nu va produce decît abstracții lipsite de temei în realitatea firei.*

Mania aceasta de a introduce în politică adevăruri «pure», «integrale», «absolute» pornește din «rațiunea pură» care însă singură, fără experiența vieței, e pură aberație, chiar și în știință, dar mi-te în politică! De altfel germenii acestei boale în politică ni se trag de la vechia Eladă și voiți arăta, cu altă ocazie, ce se poate stabili pentru lămurirea publică și în această privință.

II.

Dar asemenea constatări intră cu atît mai greu mai ales în spirite franceze cu cît, aici dăm iarăș d-lui Faguet cuvîntul: «*Franța-i plină de oameni mari, necunoscuți nimănui, dar ei însuși foarte convinși de importanța lor proprie, și pe cari nimică nu-î prăpădește decît de a fi nebăgați în seamă, et de très honnêtes petits employés des contributions indirectes qui se repètent sans cesse à eux mêmes: Qualis artifex pereo!*» Cum o să înțeleagă asemenea spirite superficiale și vanitoase că cu cît ai muncit mai mult și mai serios în viață, cu atît te convingi mai mult că unu-î adevărul experienței omenești, al vieței, al științei pozitive, și altu-î «adevărul» *aparent*, al rigorismului abstract. În această lume așa cum e, — și așa va fi în vecii vecilor, — în această lume de o realitate relativă, demagogul «științific» nu va pătrunde nici odată în adincimea vorbei înțelepte romînești: «*de la adevăr pin' la minciună nu-i decît un lat de palmă*». E mai mult adevăr filosofic în această vorbă simplă, decît într'o întreagă bibliotecă de «idei înaintate».

De sigur, toate clasele unei națiuni, toate profesiunile oneste sunt respectabile. Dar nu-î mai puțin adevărat că din moment ce filosofia, științele politice și așa numitele «științe sociale» cad, din înălțimile utopiștilor sentimentali, pe minile calfelor de tăbăcari, de frizeri, tinichigii; de avocaței limbuți, fără clienți dar cu ambiții; de «intelectuali» cu intelectul în plete, de gazetari fără talent, fără obraz, fără cultură — o, atunci «ideile înaintate» devin de o simplitate cu adevărat catastrofală.

Fără indoială, și în palate, și la mahala și la țară trăesc oameni de treabă, dar și elemente parazitare, tipuri de stricați. Așa-î lumea. N'a fost altfel și altfel nu va fi. Știu că demagogia doctrinară nu prea «admite» nici în ziua de azi acest adevăr «social»! Deh, multe nu le admit cei ce ne vorbesc de lucruri ca orbii de lumină. Și cum azi toți «cetățenii» *deopotrivă* pot face politică, orice fel de politică, chiar vădit și direct ruinătoare pentru toată ordinea de Stat, pentru popor; cum omul mai cult, mai serios și mai cu experiență în viață e de regulă mai conștiincios, mai cumpătat și mai onest, un adversar din naștere al demagogiei disolvante; — el cu aî lui *trebuie* să rămînă în minoritate.

Neapărat că atunci politica scapă din ce în ce mai mult din mâinile oamenilor mai așezați, mai înțelepți și mai cinstiți, și ajunge tot mai mult pe mâinile elementelor mai incapabile, mai insolente și mai rele.

Nu vor elementele serioase, nu vor fruntașii firești ai poporului ei însuși să-l *conducă*? Atunci tot ei îl împing în brațele celor ce au, celor ce *trebuie* să-l *seducă*...

Pentru că guvernare înseamnă o conștiință și deci înțeleaptă și bărbătească *conducere* a poporului, nu o părăsire a lui în mâinile scurșurelor sale proprii, ba chiar străine și dușmane lui.

Cei mai mulți oameni politici serioși, din toate partidele, nu mai fac demagogie decât cel mult strictul necesar cum am zice... Pentru că ei toți, odată ajunși la guvern, văd că cu teoriile și doctrinele nu pot face nimic. La guvern, în fața vieții reale, în fața faptelor așa cum sunt, s'au deșteptat mii de oameni politici din aceste visuri la viață. Atunci se conving că abstracția și realitatea sunt incongruente, că o mulțime de «principii» sunt inaplicabile. Și nu le aplică. Orî de cite orî mai pot voi. Iar atunci se ridică opoziția, «ca un singur om», cu stereotipa, cu vecinica acușatie de «călcarea *Constituției*, de abandonarea principiilor, de neagră reacțiune, de șarlatanism», — clișeurî cunoscute în toată Europa. Iar dacă te tîmăduiești de halucinația doctrinară, ce vezi de fapt? *Vezi mîi de patrioți, mîi de oameni cum se cade, în toată firea, care se bat la întuneric! Pentru că nu văd că doctrinele sunt absurde, orbitoare, desastroase!*

Și astfel chiar patrioți eminenti, dar seduși de «evoluția modernă», vrînd nevrînd, momesc la lumina zilei și împing în arena publică nu poporul, ci mai ales și mai pretutindene ignoranța și cinismul. Atunci insolenta se înțolează și se lăfăește în dragă voie. Rînd pe rînd ea alungă tot ce-î pricepere, tot ce-î cumpăt și energie, tot ce-î disciplină și onestitate. Rîndurile se sporesc cu elemente din ce în ce mai destructive în majoritatea lor. Atunci cutra mincinoasă și zmintită ia rolul faimosului *procureur de la vérité*, iar brutalitatea îmbracă toga lui Camil Desmoulins — alt mare, tot «mare» — *procureur de la lanterne*.

Deocamdată numai în *presă*, în *întuniri*, în *parlament*. Deocamdată numai cu arme «intelectuale» — luate din arsenalul minciunilor, al schimositurilor, al infamiilor. Iar în acest timp de «pregătire a terenului», de obștească descurajare sus și de neconținută înfierbântare jos, colo în zarea îndepărtată se înalță plastic coarnele furcilor și uite — zorile roșii ale războiului civil!...

SÎNGELE SOLOVENILOR*)

Andrei eșia, dar, mai mult pe picioare. Se-mbrăca ca de vînătoare, cu cojocul de blană de singeac, cu cismulițe de lac rusec, căptușite pe dinăuntru, cu căciuliță de astrahan cenușiu, la fel cu gulerul cojocului. Iși lua pușca, aduna cîinii, dar de cînd eșiau la cîmp își uitau de gloanțe și de vînat și hoinăreau zile întregi, pe cînd cîinii miroseau locurile, întindeau gîturile, goniau pe cîmpia albă, simțeau vînatul, chelălăi- ă și scormoneau ca să facă pe Andrei și pe Dinu să-ndemne la drum, dar și ei se alegeau cu cîte o joardă peste urechi, cînd plictiseau pe Andrei, care tăia drumurile și potecile fără nici un țel.

Cum mergeau într'o zi după amiază geroasă și uscată, se pomeniră în dreptul Mosoroasii și o luară pe coastă în sus spre pădure. La casa primarului, Andrei își aminti de Antița; cu toată încrederea ce avea în îngrijitor, nu-și făcu însă vorbă de dînsa.

Fostul notar ar fi dat mult să-l mîne pe Andrei în brațele Antiții, și ar fi avut mare mulțumire izbutind să pîngărească cîntea protivnicului lui.

Asta-i dăduse prin minte acum, deodată, cînd se văzuse în preajma locuinții lui Motruț. Se gîndia cum să-l înpîngă mai bine spre dînsa și cu viclesug îi spunea :

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— «Biata Antița! cucoane Andrei, ce traiu duce în singurătatea asta. De cînd s'a făcut primar, jupinul aproape c'a părăsit-o săraca, nu mai dă cu zilele pe acasă, parc'o să se sperie lumea de slujba lui; de nevastă și-a uitat... S'a întors aseară de la tîrg și acum a șters'o iar cu zapciul la Rudari; se laudă că l'a luat domnul Lucescu ca să-l dea de pildă rudeniilor și să-l pună pe el să stingă boala de gură dintre vite... S'a făcut și doftor de dobitoace. Mare nătîng; rău să lase bobocelul de femee cu săptămînine pentru odesertăciune și un *ambîț*.

Andrei îl auzia foarte atent, dar cum nu răspunsese, lui i-se părea că nu-i ascultă. Ajunseră acum în chiar fața poștii casii primarului. Dinu îl ispitia mereu.

— «Altfel are gospodăria bună, casă curată și călduroasă... Tot ziceal dumneata, cucoane Andrei, că ți-e cam frig să intrăm la Antița!»

O vice dorință avea Andrei ca. s'o mai vadă pe Antița, dar se și temea să calce pragul casii lui Mitruț după despărțirea avută. Ce putea apoi, să nădăjdula de la nevasa durdulie a fostului lui slujitor, după purtările cu bărbatu-său, căruia firește, urma să i se fi tînguit. Doi cîini ciobănești, flocoși și răi simțiră vietății străine și alergau din fundul curții spre ulucile de la drum, lătrînd, hămăind, înfoindu-și cozile și sbîrlindu-și peri pe spinare, se repezeau cu gurile deschise la drumeți, și daui să sară peste ulucile ce erau prea înalte. Boturile li se vedeau roșii pe subt palan și colții li se infilgeau în scinduri, mușcînd ulucile. Dulăii se lăsaui cu pintecele la pămînt și

*) Vezi N-rul trecut.

daŭ să iasă în drum, pe subt uluci, iar Andrei se feria în dosul lui Dinu.

Îngrijitorul însă ridicase capul puștii și lovise pe unul peste bot de li-l strivise și curgea sîngele cald, topind zăpada; cîinii dădeau înapoi șchelălăind.

— «Na, boală, na holeră», țipă îngrijitorul încîinat.

Lui Andrei nu-i ardea de întreprinderi îndrăznețe, n'avea zor să-și facă belea capului. I se părea că se îndreaptă toți ochii satului spre el, și-l văd, c'o să afle Mitruț, iar de Mitruț avea o temere neagră.

Se 'ntoarse către îngrijitor:

— «Haide de aci odată»...

O ușe se deschise și din casă se ivia Antița, cu genele lungi, cu ochii luminoși, desbrobodită, albă ca un caș și c'o scurteicuță pe umeri.

— «Cine-i acolo de-mi bate 'n cîini: saŭ Dulfan... saŭ...»

Cîinii i se strînseseră la picioare, hămăiaŭ, din coade, i se 'ncurcaŭ în fuste, dar unul era rănit greu, iar ceilalți prinseseră frică...

Dinu nu se dete bătut.

— «Noi, leliță Antițo, noi suntem: Cuconu' Andreiaș și cu mine, Dinu, îngrijitorul... Da răi cîini m'ai ai, hă-hă să ne rupă carnea după oase... Te-ar ruqa stăpînul să fii bună iertătoare și să ne dai primire-n casa dumitale, că suntem drumeți de azi dimineață și s'ar deșteleni o țir... S'a lăsat ger drăcesc și nu ne mai simțim ciolanele...»

Antița strigă pe vătășelul ce rînea la grajd și-i spuse să lege cîinii la lanț. trase drugul dela portiță și o deschise.

Andrei se cam codea, dar n'avea cum mai face acum; intră în casă și Antița deschise odaia cea mai mare unde era cald și mirosia plăcut a coji de mere arse. Casa lui Mitruț avea bună rînduială, grijită de Antița, casă de om chiabur, cu chilimuri pe pereți, cu scoarțe pe scînduri, cu laiță gătită cu covoraș, masa învăluită cu față împletită în spițuri, la colț dulăpior cu geamuri prin care se vedea o chisea de sticlă verde, într'un pahar staŭ cîteva lingurițe mai bune. În odaia 'n care-l primise nu se vedea pat, era «casă» de oaspeți, ușa ce da 'n tindă sta deschisă și se zărea dincolo, înc'o odaie și un pat mare la perete, toate erau curate ca un pahar.

Dinu rămăsese în tindă, smerit în picioare; nu sta nici odată jos, înaintea lui Andrei, simțise că asta n'ar fi răbdat'o nici odată stăpân'-său.

În sală sta ca pe ghimpi, sta rău și acolo: se cerca să-i lase, cît mai de grabă, singuri, pe Antița cu Andrei și nu știa cum să-și facă vînt afară fără să deștepte vre-o bînuială în sufletul nevestii. Pe cînd tinerica umbla îndoindu-și trupșorul prin casă și trecea din odaie în odaie de pregătea ceștile ca să-și cinstească musafirii cu o fiertură, băgă de seamă pe Dinu, în picioare:

— «Șezi și d-ta, bade, că-î fi obosit, — sezi și te încălzește» și-i întindea un scaun. Dar pe Dinu îl rînea pe suflet cum s'o sbughiască mai bine:

— «Lasă, leliță, nu te mai necăji pentru mine, noi suntem învățați și așa și așa... Eu m'aș ruqa de cuconu Andrei să mă-nvoiască să răsucesc o lulea pe afară, că mi s'a secat gîtlejul». Cu asta mergea la sigur c'o să scape.

Andrei n'ar fi îngăduit mort să-i pufuie un supus în față. Antița cam strimtorată de rușinea vătășelului său presimțitoare de lucru necurat, vru să-l țină în casă, ca să nu se vază singură cu Andrei.

— «Ci mai bine lasă, frate, tutunul... ia, zău scaunul și stăi si d-ta colea lingă vatră, pînă fierbe o băutura bună să-ți lingi buzele și dumneata» și-i arătă locșorul de lingă vatră, în fundul tindii. Dinu însă se învîrtise pînă ajunsese la ușe și o și tulise din casă.

Lui Andrei nu-i părea rău că se întîmplă și așa, că-î vărsa laptele în păsat și prilejire bună venea ca să se poată da pe lingă Antița; dar voia, mai întîiu, să afle dacă nu-i poartă vre-o pică pentru neajunsurile îndurate de Mitruț de la el. Pe cînd îi aducea o ceașcă cu țuică fiartă cu candel ce-î pregătise repede, singură Antița cu vorbele ei, îl scoase dela bănuiala asta, că nu știa nimic și Mitruț nu-i spusese nici o vorbă.

— «Mi-e ciudă» — zicea — «că nu mi-e bărbatu acasă, mult s'ar fi veselit să-și primească stăpînul. Lui, tare-î drag boerul Isaia și tot ce ține de casa dînsului scump ca ochii din cap» Eși afară cu o ulcică cu țuică dulce să ducă și lui Dinu, pe îngrijitor abia-l găsi în coșar, pe un buștean, bîndu-și țigara și tînuiud cu vătășelul, ce tot rînea podinile:

— «Ce mi te-ai ascuns așa, bade Dinule, te credeam în cuhnie... Uite, — poftim de te încălzește și dumneata».

— «Foarte mulțumim» și-apuca ulcelușul, trăgînd setos, fum peste fum.

— «De ce nu stătuși în casă mai la căldură?».

— «Cum era? Un tutun plătește pentru mine cît o împărăție și în fața stăpînului nu-i ertat să fumezi».

Vorbea cu un fel de părere de rău, prefăcută și așa de cu judecată fățarnică că Antița-î dădea dreptate. Singură să se fi gîndit, proasta.

Ea nu uitase alintarea trecătoare a lui Andrei, ochii lui, mîinile calde ce o atinseseră și strînsoarea de o clipă ce o înfiorase ciudat și-î adiașe mîngios pe inima ei, de ceară; adesea cînd primea sărutările scurte și fugare ale lui Mitruț, se gîndia cum ar fi putut să fie mîngîierile unui om ca Andrei. Și rău nu-î părea nici ei ca să stea puțin singuri, dacă nimenea nu bănuiește nimic.

Se-ntoarse în casă și rămăsese la o parte, în picioare, uitîndu-se la Andrei, cum își golia băutura, așteptată să sfârșească ca să-î dea și cafeaua. După cele ce-î spusese Dinu afară, nu mai îndrăznea nici ea să stea jos înaintea lui Andrei:

— «Dar dumneata nu șezi, nevestică?»

Antița zîmbia și înălța din cap, că i se vedeau dinții albi și gura toată cu buzele roșii.

— «Așa nu se poate» și se ridică și el în picioare. «Atuncî mă duc» și începu să-și îmbrace mînușile pe mînî, lăsînd ceșcuța pe masă, cu băutura pe jumătate.

Antița se căia, îi părea rău, se îndoia de vorba ce să-î spună, nu se cădea nici să-l supere.

— «După cum ți-e voia, domnișorul, dar după ce ți-î bea ceașca, te-î tot duce».

— «Dacă stai jos, atunci rămîn». Și cum nevasta nu cuteza și se sfia, el o luă de glesna minii și stringînd-o încet, o trase pe scaun. Andrei svîrlise pe un scaun minușă, se așezase la loc pe scaun și-și legumea băutura, sorbind înghițituri mici, care îi turna ca niște plumb topit prin mădule, pe Antița n'o mai slăbia din ochi, s'o mănînce nu alt ceva. Dînsa îl privise, înțelesese văpaia ce o făcu să se tulbure, i se păruse mîndru și ochii lui cum nu mai văzuse. Prin minte-î venea chipul lui Mitruț, cum se-ntorcea acasă, asudat, grăbit, mîncînd repede, cetînd seara și pe ea parcă nici mai văzînd'o. Nu-și mai aducea aminte de alintările lui, seara cînd rămîneau singuri, și se gîndia, se gîndia pusă la indoială și vrăjită de chipul ce i se părea negrăit de frumos al lui Andrei.

Nici nu vorbeau. Andrei aruncase cîteva vorbe, dar ea visa, plutia cu închipuirea și nu găsea vorbele potrivite să i le spună frumos; el simțise că singele îi fierbea, că spirtul îl îmbată și ochii îl usturau ca de o fumăraie.

— «Aș mai bea» — spuse după un răstimp — «bun lucru rachiașul fiert așa de dimineață».

Antița mai aduse și în ibricel tot mai rămăsese pe jumătate:

— «Am pus să fiarbă și o cafea».

— «Bea și dumneata» și Andrei îi arătă ibricelul. Ea se împotrivi:

— «N'am băut nici odată; Mitruț mă ține de rău».

— «Bea de hatîrul meu, îți sunt doar mosafir».

Și Antița, slabă, făcîndu-i voia, bău, îi plăcu și după ce goli ulceana în care-și turnase jumătatea de ibricel, văzu altfel toate iar pe Andrei, și mai frumos încă.

Andrei se infierbînta tot mai tare. Veni lingă nevastă, îi desmierdă bărbia și-î atinse obrajii ce foc se făcuseră.

Se făcuse roșie ca o steclă; singele lui Andrei clocotea, vinele tîmplelor se îngroșau ca niște coarde, ochii se dilatau și pe față i se săpau brazde de dungă. Nu se mai putu stăpîni.

Se năpusti asupra Antiței, o luă în brațe, o strînse și pe cînd oasele trupului ei pîrfaiau și o înfiorare groaznică o pătrundea înmuînd-o, își lăsă gura setoasă, sălbatică, pe buzele ei. Antița se frîngea de șale, cu capul pe spate, cu buzele albe și ochii dați peste cap. Andrei o ridicase și o ducea dincolo, în odaia de calcare. Biata femeie își pierduse simțirea și albise ca coala de hîrtie.

Dar cînd căzu pe pat și simți pieptul lui Andrei apăsîndu-î pe inimă, se desmetici ca străpunsă de vîrfului unui cuțit, se smuci cu puterea ce dă primjdia chiar porumbiței căzută în ghiarele uliului; și nu se dete...

Andrei se gîndea c'a mers prea iute și prea departe. Își descleşță brațele din jurul trupului ei cald și o lăsă; trecură dincolo, muți amîndoi...

— «Nu șade frumos» il dojenia dînsa.

— «Iartă-mă... te iubesc atîta»...

— «Pe mine?...»

— «Pe tine... și numai pe tine, te iubesc, te iubesc, și blestem ceasul când am trecut iară pe aceea, căci vream să te uit... N'o să fii mereu așa de rea cu mine: ai văzut, erai în stăpînirea mea și ți-am făcut pe voe».

Antița ameția de plăcere și vorbele lui i se păreau un cîntec ne auzit, îi era frică însă să i se mai uite-n față și i se simția roabă. Nu tăcu, ca să nu-și trădeze slăbiciunea:

— «Să-ți aduc cafeaua mai bine, și de dragoste te-î lecuî dumneata, cu cine-î de seamă boierească».

Cînd ajunse la vatră, văzu că cafeaua dăduse de mult în foc. Andrei se luă după dînsa.

Antiței îi venea să plîngă și rămăsese încremenită dinaintea focului.

Îi fu mai la îndemînă lui Andrei, îi apucase capul și o săruta pătimaș.

Ea stătea ca de piatră și se uita la cafeaua ce dase-n foc și la bășicuțele negre ce se făcuseră pe cărbuni, ca niște sterigie scursă pe coș. Andrei o alinta cu vorbe amețitoare, o strîngea și palpita zăpăcit. Antița tăcea, buzele lui i se păreau zaharisite, mirosul lui o vraje și nu putea să-l alunge. Dar prin curte se auzia pași, vătășelul se ducea cu vitele la adăpat.

— «Du-te» îi spunea Antița, alungîndu-l cu blîndețe.

— «Mă duc, -da... spune-mî o vorbă bună însă, să nu plec cu inima secătă spune-mî c'o să mă primești».

— «Nu se poate....»

— «Ba da...»

-- «Nu».

— «Zi, da. Antițo, C'asa spune și inima ta, de geaba-î te mai împotrivesți... Te iubesc, și-mî pierd mințile» Antița tăcea, se spăimîntă de slăbiciunea inimii ei, se crezuse altfel, ar fi jurat că tăria ei putea să-nfrunte orice primejdie. Și cea dintîi încercare o îngenunchia.

— «Îți mulțumesc» îi spunea Andrei, sărutînd-o din fugă pe frunte.

Eși punîndu-și mînușile, sigur pe sine și isbuti să-nșele însăși viclenia lui Dinu. Iși compusese o figură nepăsătoare și îngrijitorul își bătea joc de el, zicînd în gînd: «Ce dobitoc... Trei sferturi de ceas c'o femeie frumoasă și să nu știe cum s'o ia!»

Andrei se uita pe cer:

— «Oho! Se-nseriază... Nu mai e chip de mers 'nnainte. Să-'ntoarcem».

Dinu flecăria și Andrei îl asculta, uneori spunea lucruri ce-l făcea să ridă din toată inima.

În casă Antița se trezia din beția ce-î pricinuisese nu băutura, cît buzele lui Andrei, se da înapoi îngrozită, ca din fața unui prăpăstii ce-și deschide o gură neagră și picioarele i se înmoae, să i se năruie toată făptura. Vedea chipul lui Mîtruț, blind, bun; și amarnic o mustra cugetul. Se-nflora ca scuturată de friguri, se credea pîngărită, deschidea ușa s'o bată vîntul și să alunge mirosul ispititor ce rămăsese din hainele, din trupul lui Andrei. Iși zicea singură:

— «A fost necuratul... Nu, nu, nici odată... Mitruț de ce fu ceasul ăsta blestemat...» Și acum i se părea că simte iar răsuflarea lui Andrei înecînd-o, inima topindu-i-se și ne putînd să-l alunge, chema pe bărbatu-său într'ajutor.

— «Mitruț, scapă-mă... Mitruț».

CATON THEODORIAN.

SCHILLER

POMPEI SI HERCULANUM

*Ce minună se'nîmplă, Doamne! Noi cerșeam izvoare, apă, —
Și din sînul glier aspre ce mistere se desgroapă?*

*Au e viața și'n abisuri? Au sub lava clocotindă,
E un neam ce vrea, din veacuri, astăzi iar să se desprindă?*

*Greci, Romani! Veniți! Pompeiul, dispărut, renaște iara —
Hercules își reclădește 'mpărăția legendara!*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Vîrf de vîrf se'nalță grabnic și Porticu'și redeschide
Galeriile-î imense, cu străvechile fride.*

*Redeschis e și teatrul ca prin cele șapte porți
Să patrundă iar mulțimea din țînutul celor morți.*

*Ei, actorii! Iar feciorul lui Atreu, cum c'n poveste,
Să sfișească jertfa. Corul să-l urmeze pe Oriste.*

*Unde duce, știți voi, arcul de triumf, cu mîndre stele?
Recunoaște-ți Forul? Ce fel? Ce de chipuri sunt acele*

*Ce se văd pe jîlfuri? Lictori, cu securile 'nainte,
Deschideți alaiul sacru spre lăcașurile sfinte.*

*Iar voi, pretori, pe netrebnici, ca și-ali'dată, judecași-i:
Stee martorii de-o parte, iar de alta 'mpricinați.*

*Uliști largi, curate uliști, se întind bătorite,
Iar de uliști măi înguste stau palate străjuite.*

Coperișuri argintate se întind, ocrotitoare,
Peste casele bogate, peste case lucitoare.

Zavoritele obloane sfărâmați-le! Să vie
Raza zilei să învingă neagra nopți 'mpărăție.

Iată cum s'astern, curate, băncile, în cercuri albe;
Pardoseala cum se-arată zugrăvită 'n flori și salbe.

Iar păreșii vii măi poartă crinul, nalba și rozeta!
Unde e artistul? Pare c'a svîrlit abia paleta.

Broderii țesute'n aur și cu poame pe de lături,
Stău cu vasele de fildeș și de marmură alături.

Colo, Amor vezi cum fuge — coșulețu'l poartă plin;
Genii harnice, aiurea, tescuiesc, din struguri, vin.

Iar bacanta saltă vesel, colo doarme 'n flori. Ascuns
Stă faunul și nu poate s'o privească 'n de ajuns.

Lingă sprintenul centaur grabnic cată-apoi s'ajungă
Și, ușoară ca un flutur, cu'n toiag de flori l'alungă.

Hei, copii! Veniți, prieteni! Iată vasele frumoase!
Voi, fetițe, la fîntîna duceți amfore lucioase!

Uite-altarul! Sfinxul poartă, ca și-n vremuri sfinte, jugul.
Puneți focul! Sclavi, aduceți grabnic palce, faceți rugul!

Cumpărați — ră dați monede de-a lui Titus — aromate;
Și cântarul e aici, greutatele-i sînt toate.

Puneți facile 'n candelabre, și ulciuri strălucitor
Să se toarne'n lămpi. Dar asta? Ce-i acest draguț odor?

O, vedeți, miresei sale face-un mire dar măreț:
Cheutori de aur, scumpe, și cosmeticuri de preț!

Arătați miresii drumul către baia aromata —
În cristale se măi află cremele de altădată.

Dar unde sunt barbații? Și batrinii? În muzee
Sînt fotolii multe — cereți! Sclavi grabnic să le dee.

*Veți găsi grafit și table, pentru scris, cum v'a plăcut :
Totul a păstrat pământul și nimic nu s'a pierdut.*

*Și penafix vin cu tofix ; zeii toxi sînt la-o-lalla,
Dar unde sînt preofix, cu odajdia înalta ?*

*Caduceu-l poartă Hermes, veștmîntat în mîndre straie,
Iar Victoria s'nalță, gingașă, ca o vâpaie.*

*Și allarele stau gata — focul sfînt să le coprindă :
O, de mult așteaptă Zeul jertfe noi să i se-aprindă !*

ION CORBU.

PESCAR DE ISLANDA

PARTEA TREIA

VI.

— S'a 'mbătat baba Yvonne !

Ea căzuse și dracii de copii se ținea de ea. Era chiar cum intri în comuna Ploubazlanec, unde sînt multe case de-alungul drumului. Dar orișicum, ea avu puterea să se ridice și șontic-șontic, se ducea în cîrjă.

— S'a 'mbătat baba Yvonne !

Și micii obraznici se apropiau de ea și îi rideau în nas.

Boneta i se strîmbase.

Erau draci de aceștia mici cari nu erau răi de tot în fond, și cari cînd o văzură de aproape în acea scîncitură de desnădejde bătrînească se întoarseră triști și înfiorați, ne mai îndrăznind să zică ceva.

Ajuasă acasă, încuie ușa, scoase un strigăt de desnădejde care o înăbuși și căzu într'un colț, cu capul rezemat de zid. Boneta îi căzuse pe ochi. Ea o aruncă jos — frumoasa ei bonetă altădată atît de păstrată. Cea din urmă rochie a ei de Duminică era murdară și un subțire vîrf de coadă de păr alb-galben eșia de supt cor, întregind astfel neorînduiala sărăciei...

VII.

Gaud care venise seara să se informeze, așa o găsisse: despletită, cu brațele în jos, cu capul rezemat de zid, cu o strîmbătură pe față și cu un *hi hi hi!* plîngător ca de copil. Aproape nici nu mai putea plînge: bunicuțele prea bătrîne nu mai aveau lacrimi în ochii lor sleiți.

— Mi-a murit nepotul!

Și ea îi aruncă pe genunchi scrisorile, hîrțiile, medalia.

Gaud citi dintr'o aruncătură de ochi, văzu că e prea adevărat și căzu în genunchi spre a se ruga.

Cele două femei rămaseră împreună, aproape mute, cît ținu acel amurg de Iunie, care în Bretania e foarte lung și care în Islanda nu se mai sfîrșește.

Un greer care se zice că e noroc la casa omului, le cînta pe vatră cîntecul lui suptire. Și lumina galbenă a serei intra prin ferestruică în această colibă a neamului Moan, luat tot de mare și care acum se stingea...

În cele din urmă Gaud zise :

— Voi veni cū, buna mea bătrinică, să locuiesc cu d-ta. Îmi voi aduce patul ce mi-a mai rămas neluat și te voi păzi, te voi îngriji, nu vei fi singură.

Ea plînsese pe micul ei Silvestru, dar în mîhnirea ei se simțea fără voie mîngîiată, gîndindu-se la cel ce plecase la marea pescuire.

Îi vor da de știre și lui Yann că Silvestru a murit: tocmai trebuia să plece *vîntătorii* în curînd. Il va plînge el cel puțin?... Poate că da, căci îi era drag... Și chiar în mijlocul lacrărilor ei, ea se frămînta mult cu întrebarea această, aci mîniindu-se în potriva aceluî flăcău tare, aci înduioșîndu-se — cu sufletul plin de el — la amintirea lui, din pricina acestei dureri pe care o va simți și el și care va fi ca o apropiere între amîndoi...

VIII.

...Intr'o seară palidă de August, scrisoarea care vestia pe Yann de moartea fratelui său veni în sfîrșit la *Maria*, pe marea Islandei, după o zi de muncă din greu și o trudă din cale-afară, în clipa cînd el tocmai vrea să coboare să mînce și să se culce. Cu ochii grei de somn, el citi scrisoarea jos, în chilioara întunecoasă, la lumina galbenă a mîcei lampe și în cel întîi moment rămase și el nesimțitor, amețit, ca unul care n'ar prea înțelege bine. Foarte închis în el însuși prin mîndrie, pentru tot ce privia inima lui, el ascunse scrisoarea în flanela albastră, la piept, cum fac marinarii, fără să zică nimic. Ne mai putînd să se așeze la masă cu cei-l'alți și nesinchisîndu-se să le spuie cel puțin pentru ce, el se trînti în culcușul lui și adormi pe loc.

În curînd visă pe Silvestru mort și convoiul lui de înmormîntare care trecea...

Cînd se apropie miezul nopții — fiind în această stare sufletească particulară marinariilor cari au conștiința de cîs în somn și cari simt

cum vine momentul de a fi sculați pentru schimb — el tot mai vedea această inmormîntare.

Și își spuse:

— Visez! Din fericire mă vor trezi bine din somn și asta se va șterge.

Dar cînd o mîină grea îl atinse și o voce îi spuse: «Gaos! Hai! Scoal! Schimbul!», el auzi pe piept o ușoară fășiire de hîrtie — mică musică sinistră, întărind realitatea morții. Oh! Da! Scrisoarea!... Era deci adevărat?... Și deja simți o impresiune mai ascuțită, mai crudă. Sculîndu-se repede, în deșteptarea lui deodată, el se isbi cu fruntea largă de grinzile de sus.

Apoi se îmbrăcă, săltă capacul, spre a se urca sus la postul lui de pescuit.

IX.

Urcîndu-se pe punte, Yann privi de jur împrejur, cu ochii lui cari abia se deschiseră, marele cerc cunoscut al mărei.

În noaptea aceea, nemărginirea se înfățișa sub aspectele cele mai uimitor de simple, în culori nehotărîte, dînd numai impresia adîncimii.

Acest orizont care nu arată nici-o regiune precisă a pămîntului, nici chiar vîrsta geologică, a trebuit să fie de-atîtea-orî la fel, de la obîrșia veacurilor, în cât privindu-l ți se pare că într'adevăr nu vezi nimic — nimic de cît eternitatea lucrurilor cari sunt și cari nu pot scăpa să nu fie.

Nu se întunecase de-a binele, ci tot se mai simțea o lumină slabă, o rămășiță de lumină care nu venia de nicăeri. Marea fișia ca de obicei, scoțînd o plîngere fără nici un scop. Totul era cenușiu, dar un cenușiu trist, fugar supt privire. — În timpul somnului și al repaosului ei misterios marea se ascundea supt culorile discrete cari n'au nume.

Sus erau nori răsleți cari luaseră niște forme oare care pentru că lucrurile nu pot să nu aibă nici o formă în întunec. Ei se confunda aproape spre a nu fi de cît un mare vâl.

Dar într'un punct al cerului, foarte jos, aproape de ape, ei făceau un fel de marmorare mai deosebită, deși foarte îndepărtată. Un desen ușor ca făcut de o mîină distrată, o combinaie a întîmplărei, destinată a nu fi văzută și fugară, gata să piară. Și numai aceasta, în tot ceea ce îl înconjura, părea că însemnează ceva. Ai fi zis că gîndirea melancolică, neînțeleasă, a acestui întreg neant era înscrisă acolo — și ochii se fixau în cele din urmă acolo, fără să vreă.

Cu cît i se obișnuiau mai mult ochii lui cu întunerecul de

afară, cu atît privia mai mult această marmorare singuratecă a cerului. Ea părea un om care se prăbușește, cu două brațe ce se întind. Și acum cînd începuse să vadă această arătare, i se părea că era o adevărată umbră omenească, mărită, făcută uriașă fiindcă venia prea de departe.

Apoi în inchipuirea lui, unde plutiau împreună visurile de nespus și credințele primitive, această umbră tristă, prăbușită în fundul aceluï cer de întunec, se amesteca puțin cîte puțin, cu amintirea fratelui său mort, ca cea din urmă arătare a lui.

El era obișnuit cu aceste ciudate legături de imagini, cari se fac mai ales la începutul vieței, în capetele copiilor... Dar cuvintele ori cit de nehotărîte ar fi ele, rămîn tot prea precise spre a exprima aceste lucruri. Ar trebui acea limbă nesigură ce se vorbește une ori în vise și din care nu-ți rămîne cînd te deștepți de cît niște enigmatice fragmente ce nu mai aū înțeles.

Privind acel nor, el simțea cum îl apucă o tristeță adîncă, plină de jale, de necunoscut și de taine și care îi îngheța inima. Mult mai bine ca adineaori înțelegea acum că sărmanul lui frățior nu se va mai vedea nici odată. Mîhnirea căreia îi trebui multă vreme spre a sparge acest înveliș tare și aspru al inimii lui, intra acum să dea peste răscoale. El revedea dulcea figură a lui Silvestru și bunii lui ochi de copil. La ideea de-a-l săruta, ceva ca un vâl căzu de-o dată între pleopele sale, fără știrea, fără voia lui și el nu știa de-o dată ce poate fi aceasta, neplîngînd pînă atunci nici odată în viața lui, de om. Dar lacrămile începură a curge grele, repezi, pe obrajii plini și suspinele îi umflară apoi peptul.

Pescuia înainte foarte iute, fără a-și pierde timpul și fără a spune ceva iar cei lalți doi care-l auziau în acea liniște se păziau să-i dea să înțeleagă că-l aude, de teamă de a nu-l necăji, știindu-l atît de închis și atît de mîndru.

...În credința lui, cu moartea se sfirșia totul...

I se întîmpla adesea ori să ia și el parte, mai mult din respect, la rugăciunile ce se făceau în familie pentru cei răposați, dar el nu credea într'o a doua viață a sufletelor.

În convorbirile lor de marinari ei spuneau aceasta scurt și sigur, ca ceva cunoscut de fie-care, ceea-ce nu-î împedica însă de a simți o nelămurită sfilă de fantome, o spaimă nedeslușită de cimitire, o încredere nemărginită în sfinți și în icoanele păzitoare și mai ales o venerațiune înăscută pentru pămîntul bine-cuvîntat ce înconjoară bisericile.

Astfel Yann se temea să nu fie înghițit de mare, ca și cum aceasta

ar minici mai mult — și gîndul că Silvestru rămăsese în acel pămînt îndepărtat, dedesupt, făcea mîhnirea lui mai desperată, mai întunecată.

Cu disprețul său de cei-l'alți, el plînze fără nici o stînjenire, și fără nici o rușine, ca și cum ar fi fost singur.

...Apoi golul albi cu încetul, deși nu erau de cît cîsurile două și în același timp el părea că se întinde, se întinde, se face mai nemărginit, se sapă mai grozav. Cu acest fel de revărsat de zori ce începea, ochii se deschideau mai mult și mintea mai deșteptată, pricepea mai bine nemărginirea îndepărtărilor. Hotarele spațiului ce se putea vedea erau încă îndepărtate și fugare mereu.

Era o lumină foarte palidă, dar care se măria, părea că această lumină venea prin aruncături mici, prin ușoare sguduituri. Lucrurile veșnice păreau luminate prin transparentă, ca și cum niște lămpi cu flacăra. albă s'ar fi urcat pe dinapoia norilor cenușii fără nici o formă, s'ar fi urcat încetinel, cu o tainică băgare de seamă spre a nu strica întunecata odihnă a mării.

Marea lampă albă de supt orizont era soarele ce se tira fără putere, pînă a nu face de asupra apelor înceata și friguroasa lui plimbare începută tare de dimineață...

În dimineața aceea nu vedeaî nicăiri culoarea roză a aurorei. Totul era palid și trist. Și pe puntea *Mariet*, un om plîngea : voinicul Yann.

Aceste lacrimi le fratelui său sălbatec și această mare melancolie de afară erau doliul pentru micul viteaz necunoscut, doliu pe aceste mări ale Islandei, unde el își trecuse jumătate din viață...

Cînd se lumină bine de ziuă, Yann își șterse repede ochii cu mîncea flanelii sale de lînă și nu mai plînze. Se sfîrșise. Părea dedat cu totul la munca pescuitului, cufundat în mersul monoton al lucrurilor reale și prezente, ca și cum nu s'ar fi mai gîndit la nimic.

De alt-fel undițele dădeau mult de lucru și brațele abia puteau ajunge.

Împrejurul pescarilor, în fundurile nemărginite, se vedea acum o schimbare mare. Marea desfășurare a nesfîrșitului, marele tablou al dimineții se terminase și îndepărtările păreau acum că se strîng, se închid asupra lor inși-le. Cum s'a putut oare crede adineoară că s'a văzut marea atît de nesfîrșită?... Orizontul era acum aproape de tot și ți se părea chiar că n'ai spațiu de-ajuns. Golul se umplea de valuri suptiri cari se mișcau. Și erau unele valuri mai nelămurite ca o abureală, altele cu contururile aproape vizibile ca tivite. Ele cădeau domol, în marea tăcere, ca niște museline albe fără greutate. Dar aceste văluri scoborau de pretutindenî în același timp așa în cît în-

chiderea se făcea foarte iute și te apăsa când vedeai cum se încălzea aerul respirabil.

Era cea dintâi ciază de August care se ridica în câteva minute. Giugiul se făcu de o potrivă de des, de nestrăbătut. În jurul *Mariet* nu mai vedeai nimic de cât o paloare umedă prin care se strecura lumina și în care catargul corabiei părea că se perde aproape.

— De data asta, iat'o, urita asta de ceață, ziseră oamenii.

Ei cunoșteau de multă vreme această neevitabilă tovarășă a acelei de a doua perioade de pescuit, dar ea vestia în același timp sfârșitul sezonului de Islanda, epoca în care se face drumul în spre Bretania.

Ea se depunea pe barba lor în mici picături strălucitoare și făcea să le luciască de umezeală pielea pîrlită. Ceii ce se priveau de la capetele corabiei se vedeau nedeslușiți ca niște strigoii. Din potrivă lucrurile prea apropiete se vedeau mai lămurit supt această lumină slabă și albicioasă. Se păziau de a răsufla cu gura deschisă: o senzație de frig și de umezeală răsbătea în piepturi.

În același timp pescuitul mergea din ce în ce mai iute, și oamenii nu mai vorbeau atât de mult, căci le dădeau de lucru undițile. În fie ce minut auziai cum ~~cad pe punte pești mari~~, aruncați pe scînduri cu un sgomot ca de biciu. După aceea se svîrcoliau furioși, plesnind din coadă pe lemnul punței, stropind totul cu apă de mare și cu finii solzi argintii. Marinarul ce-i spinteca, se mai tăia în pripă și la degete, și singele său foarte roșu se amesteca iute cu saramura.

trad. de C. SANDU ALDEA.

REVISTA GENERALA

«ORGAN DEMOCRAT-INTRASIGENT DE ȘTIRI SENZAȚIONALE....»

Am mai vorbit de această imundă tipăritură incendiară. Continuă a atîta țărănimea în chipul cel mai infam. Publică mereu enorme «ilustrații» roșii, arătând pe membrii guvernului cum mănîncă din căpătîni de țărani, cum îi apasă «sufletele celor 11.000 (!) de țărani împușcați». Iată o probă de stil:

«Generoșii au tot interesul de a se lepăda de trecutul lor și cum pot ei dovedi aceasta regelui decît fiind mai catolici decît papa, adică mai reacționari (!!) decît chiar extrema dreaptă a partidului conservator? Răscoaiele le-a deschis și mai mult *pofta de a vărsa sînge național*, de a prigoni pe cetățeni, de a călca în picioare toate drepturile ce ni s'aun garantat prin *pactul constituțional*. Iată atîtea împrejurări cari aun concurat ca **partidul**

liberal să-și capete această reputațiune de partid terorist(!), a cărui prăbușire pare a o dori din inimă toți cetățenii cinstiți (!) ai acestei (?!) țări. *Dar mai sînt, probabil, elemente democratice în partidul liberal și se poate ca aceste elemente să-l scoută, într'o bună dimineață, din fagașul reacționar!...*

Mai sînt asemenea elemente « democratice » de contrabandă, în țară, firște. D. p. « Omul » Joină, apoi « Omul » Ad. (Adolph?...) și alții. (Vezi p. 309).
 Încă o prob. de stil:

« D-l Tăslăuanu dela « Luceafărul » a publicat în această revistă un interesant articol, în care spune... etc. D-l Aurel Popovici răspunde d-lui Tăslăuanu, prin « Convorbiri Literare » sub titlul de « Demagogie criminală ». Din acest articol respiră cel mai însemnat (!) reacționarism care întunecă dreapta (!) judecată a științii pure (!!!) Și totuși, d-l Popovici e un maaare...naționalist! Naționaliștii dela noi îl ridică în slava cerului. *Dar voi arăta (!) ce trebuie să se înțeleagă prin naționalism (!). Vom arăta cum demagogii (!!!) noștri confundă naționalismul cu ura de rasă (!!!), cea mai mare rușine a veacului în care trăim !...* (Vedeți cum « devine » chestia « poporului » (!) romînesc (!) în « democrațiunea » integrală? În democrația adevărată!).

Intreb acum: *Omule Joină, Omule Ad. (Adolph?...), — așa-î că « știința voastră pură », politica voastră « științifică », socialistă-nihilistă și mai ales democratistă-doctrinara e reală și profundă? Așa-i că semănați ca două picături de apă cu « intelectualii » și « sociologii » dela organul « democrat intransigent »? Care zugrăvesc pe miniștrii romîni bînd singe romînesc și mîncînd din căpățîni de țaraî romîni?...*

De ce nu ieșiți « deci dară » din « robia » aceea a liberalismului « terorist » (!) și a cetitorilor « burghezi »? De ce nu scriți la organul « democrat-intransigent » al lui Catilina, Tăslăuanu și Cia? De ce înșelați, de ce « exploatați » nemărginita blîndețe romînească a claselor « stăpînitore »? De ce vă bateți joc de bunătatea lor?

Cu infamia-« burgheză », cum rămîne?...

DEMAGOGIA « ȘTIINȚIFICĂ ».

În lupta sa contra « sociologilor » de la « Adevărul », contra demagogiei ce abuzează de cuvîntul *știință*, d. Aurel Popovici a răspuns parte prin *Viitorul*, parte prin *Epoca*. Iată o parte din ultimul său răspuns:

« În ridicula sa « polemică » mă rog, cu mine, « sociologul » din Strada Să-rindar a depus armele « argumentelor » și a luat tîlumba injurăturilor. I-am dovedit, nu cu afirmații ci cu mărturii serioase, streine de noi, că Marxismul este cu desăvîrșire « zdrențuit » de critica științifică serioasă; i-am dovedit că « savantul » Bernstein e un vulgar plagiator ca însuși Marx; i-am dovedit că el, « sociologul » « Ad », *falșificase în chip conștient critica socialistului Sombart care însuși recunoaște că socialismul « științific » era clădit pe un tărîm*

de *palavre* și că s'a surpat întocmai ca turnul Campanile din Veneția; i-am dovedit că este *absolut agramat* pînă și în literatura socialismului, că *n'are absolut nici o idee* de ce vra să zică *știința serioasă* și știința de — bilciu. La toată invocarea aceasta de *dovezi*, el a tăcut chitic, n'a mai scos o vorbă, deși pînă acum a scris 3 lungi pologhiu de «considerații», înjurături și falșuri literare...

Apoi *toate* prefețele lui Engels ne arată că în manuscrisele lui Marx era o adevărată *harababură*. Iar aceste manuscrise formează *volume* și în ele e vorba de teorii, nu de comentarele «d. Ad.»! Afirmasem că chiar și Engels, însuși Engels zice că în manuscrise, în «teoriile» lui Marx, în *volumele* lui, sint părți *confuze, inconsequente*, unele «*cu desăvîrșire incomplete*»...

Iată dar de-o-cam-dată **originalul nemțesc**: «Aus all diesem Material von der «Konfusion» an... habe ich die Kapitel 33—35 zusammengestellt (Bd. III, p. VIII)..... Die logische Folge wird oeffters unterbrochen, die Behandlung ist stellenweise lueckenhaft (Bd. II, p. VII).

Și iată un *judecător* de incontestabilă autoritate *între noi*, despre care nimeni nu va presupune că citează *părtinitor* în *această* controversă și ale cărui *vorbe originale*, și citate traduse franțuzește, le poate înțelege *orî cine în țară*. Leroy-Beaulieu zice: «Engels reconnaît que les innombrables manuscrits de Marx se composent d'un grand nombre d'études,... que les idées «n'y sont pas toujours présentées dans leur suite logique», que «l'exposé offre des lacunes» et est parfois «absolument incomplet». Iar despre volumul III: «Engels après avoir constaté de nouveau l'état diffus, incomplet, parfois intextricable des manuscrits de Marx s. c. I. (Le Collectivisme p. 459—460).

Care va să zică **riguros, exactisim** ceea-ce susținusem eu.

Din parte-mă, nu mi-ași fi pierdut vremea discutînd cu el, căci ne cunoaștem și ne cunoaște, lumea de mult! Vorba era să se vadă *încă odată* cu ce arme «*intelectuale*» luptă el pentru «*co-rec-ti-tu-di-ne li-te-ra-ră*» (!!!), pentru «*idei*», pentru «*luminarea*» opiniei publice, pentru «*adevăr*» el, «*Adevărul*»...

ÎNVĂȚĂMÎNTUL MORALEI.

D. Gr. Tăușanu, vorbind în foiața «*Secolului*» despre învățămîntul filosofic în școalele secundare, propune ca în cl. VIII. să se adauge încă 2 ore de morală. D. Tăușanu are în multe privințe dreptate. În unele ne deosebim de d-sa, dar avînd de gînd să tratăm chestiunea întregă, la timpul său, aici ne mărginim a reproduce următoarea observație a d-sale:

«*Scoaterea învățămîntului moralei din liceu este neînțeleasă, căci nu este obiect de studiu care să aibă o mai directă valoare educativă de cît tocmai expunerea sistematică a evoluției moralei teoretice, de cît familiarizarea cu problemele etice.*»

Evident că așa este: fără morală, educația e imposibilă, curat *quadratura*

cercului. Decît, expunerea *sistemelor* de morală e o *altă chestie*. Tot ce ar trebui făcut azi, după a noastră părere, este a introduce în toate școlile și în toate clasele un *curs special de lămurire și adîncire filosofică și practică a principiilor moralei creștine și în legătură cu ele a principiilor derivabile din imperativul Kantian*. Un învățămînt public care nu are în vedere în prima linie a produce un curent de idei și simțiri morale, (mai presus de toate patriotice), nu dă și nu va da unei țări de cît «intelectuali» în majoritate abstracți, declassați și în vecinică opoziție cu existența națională, a Statului. Statul trebuie să dea în prima linie educația publică pe temelia largă a unei unități morale și patriotice, și numai în a doua linie instrucție utilitaristă. Dar cum ziceam, vom vorbi pe larg despre toate aceste idei cari, așa numai indicate, trebuie să li se pară multora paradoxale. După cum d. p. mulți nu prea înțeleg teza noastră că tocmai «democrația» reală, adevărată nu numai că e o adevărată imposibilitate întemeiată în firea popoarelor, ci—moarlea unei națiuni.

O SUPĂRARE FIREASCĂ.

Teoriile politico-metafizice, clișeurile «democratice» (adică demagogice) sînt o nenorocire într'un Stat. Chiar în primul nostru articol de astăzi se arată aceasta. Ce-i ce-l vor ceti cu luare aminte, să compare apoi următoarea foarte firească supărare pe care, ca o ilustrație practică, o reproducem din «Secolul» de astăzi (3 Aprilie). Sub titlul «Sugrumarea Constituției» iată ce scrie ziarul din chestiune.

După ce arată că spiritele inventive au născocit anumite fortărețe («teorii» și «doctrine» fără temelii serioase!) zice:

«O ast-fel de fortăreață, ori de azil în care se refugiază cîț-ce fac politică... este clișeul, este calapodul... Și unul din aceste clișee, cîț-măi lesne de întrebuițat, în polemica zilnică, este: «sfișierea constituției», este acuzațiunea: «că Europa arînd ochii așintîți asupra noastră, ne va considera rău, făcînd așa și așa...»

Din fericire, însă, nici conservatorii nu cred în seriozitatea acestor acuzațiuni, care plutesc în vid și se hrănesc din aer... și toți oamenii de bun simț vor putea vedea că constituția nu e sfișiată, dacă, de pildă, bugetele au fost votate iute....»

Constatarea e perfect adevărată. Așa este. Dar vorba e că fie-care partid, fiind la putere, este tot-d'a-una acuzat că și-a «renegat principiile», că «sugrumă» și «sfișie Constituția», că este «terrorist» și «reacționar». De unde pornesc însă aceste acuzații? Din doctrina «democrației»! Nu a principiilor liberale adevărate. Căci a fi «democrat» nu înseamnă numai a face politică pentru popor, a-l iubi, a te îngriji de el, a nu te îngîna etc. În acest sens fie-care conservator poate fi și trebuie să fie «democrat». În doctrină însă, «democrația» înseamnă «principii» foarte populare în opoziție,—dar absolut imposibile la guvern. De aceea nici liberalii nici conservatorii nu trebuie să facă curte

acestor prejudecăți, dacă vor să stăpînească o țară în pace și bună rînduială. Dar vom reveni pe larg, căci foarte multă lume mereu *confundă* dragostea adevărată de popor, de interesele lui, purtarea cuviincioasă cu oamenii mai inferiori în cultură, cu un *primejdios clișeu*, cu o simplistă «doctrină», *imposibilă*, care *trebuie* să facă amară viața ori-cărui guvern după cum vom dovedi cu argumente irecuzabile.

PENRU UN TORQUEMADA DIN «LUMEA NOUĂ...»

— În stilul «fraternității umane» —

Poșta
Republicii
Planetare

V₁₀ secundă
de muncă

«OMULUI» IOINĂ

individ marxist,

pe

Globul Terestru

în *Univers*

Pe adresa «tovarășilor» *Bebel, Jaurès & C-ia*

Cetațene al Umanității,

Știu, și lumea toată știe, că la început a fost Cuvîntul. Și Cuvîntul a fost Ia — Karl Marx. Și Karl Marx a fost Cuvîntul. Și noul Zeu făcut-a din Adam = *Capitalul* și Eva = *Munca* o nouă făptură. O ideologică stîrpirură ce îi zic «*Socialismul*». Iar monstrul acesta, — înșelînd pe biata lui maică *Munca*, — pornit-a cu războiî păgîn și crunt contra părintelui său ocrotitor *Capitalul*, contra ordinei de Stat, contra vieței națiunilor. Neamul lui cel falnic născutu-te-a pre tine socialist adevărat. «Fenomen social» cunoscut în «Contemporanul» — progres.

Dar nemiloasa lege a lumii așa cum este, «legea de aramă» a Fiului Lassalle, împinsu-te-a pe tine — oh fatalitate! — în redacția unei gazete burgheze, a «claselor conducătoare». Taman *liberale!* De ce acest blestem, Creatorule Marx? Născutul operilor tale să fie osîndit a servi unui partid «stăpînitor»? Chiar celui mai mare adversar, din născare, al social-democrației internaționale !..

Eū însă nu pentru aceasta te acuz, umane proletar! Căci a munci, chiar a servi, nu e rușine. Mare rușine însă este a sluji cu *necredință!* Cu gînd ascuns a-ți înșela stăpînii! A-i ruina pe ei și tot avuțul lor de idei politice, *fundamentale!* Iar tu aceasta o faci! În loc de a te supune *sincer pocăit*, cu *dreaptă credință*, liberalismului, tu ai vrea să convertești un întreg partid istoric la bagajul tău de idei, *străine de tot neamul românesc, de toți liberalii*. Căci ei *n'au* fost, și ori-ce ar zice unii la minie, *ei nu sînt* nici socialiști, nici internaționali, nici democrați doctrinari. Ci *liberali și naționali, Român adevărați*. Așa știu ei, așa știe lumea întreagă.

Tovarășe pe Globul Pămîntesc,

Te năpustiși, cu rea credință și trufie, asupra fratelui nostru romin Aurel C. Popovici, înfrutîndu-l cu vorbe grele și nesocotite. Ca la ușa cortului. Par'că ar fi mîncat, dintr'o strachină cu tine, vre-o ciorbă marxistă din ceapa ciorii. Ba că scrie la această revistă, ba că-i năimitul reacțiunei, ba că se «amestică» în politica noastră! El care nu s'a amestecat! *Apoi taman d-tu te-ai gîsit să-i faci astă muștrare?* Tu, «Omule» — fără «superstiția» naționalității? Cetățean al Cosmos-ului? Tu, tambur major al drepturilor «*Omului*»? Care o viață întreagă ne-ai spart urechile cu darabana «*Proletarilor din lumea întreagă, uniți-vă!*...» Tu, al frăției planetare evanghelist? Care te amestici în afacerile tuturor Statelor și ale tuturor neamurilor străine de noi? D'apoi atunci cum rămîne cu «*logica socială*»? Cu libertatea «*absolută*» de presă? Aud? Cum, numai voi veți fi avînd privilegiul de a vă «amestica»? Dărămind națiunile? Și burghezii n'or fi avînd voie să le apere de vandalismul vostru? Dar din egalitatea «umanității» și a «inșilor» dintr'insa ce se alege?.. Și mai ales cu «infamia» cea, știți, «burgheză», cum rămîne? *Ași cucerit-o deja?*.. Tu, cu «frății» tăi Epstein, «Ad.» și C-ia?

Ce face? Popovici «reacționar? *Ascultă*, asprule comisar al coștiințelor umane, și *învață* din această reacțiune — a minții omenești contra nerezioiei socialiste, din reacțiunea tuturor sufletelor romînești contra semiticeii Treimi *Ricardo-Marx-Lassalle!*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Individe planetare,

Cum? Ci-că ești îngrijorat că Popovici o fi dînd teorii «reacționare» Ungurilor? Ian să faci bunătate să nu dai tu lecții de naționalism lui Aurel Popovici! Nu-l învața tu pe el cum trebuie să pună chestia națională de care tu habar nu ai avut o viață întreagă, habar nu ai. Tovarășe al lui Bakonyi de la Budapesta și al lui Tăslăuanu, — las-o mai moale! Căci *ție* ce-ți pasă? Ce-ți pasă *ție*, mă rog, dacă cineva, — după cum zici tu în pitorescul tău jargon, — «*scălămbează*» sau nu «*scălămbează*» politica «*Domnilor* reacționari de dincolo»?!!... Din pricina asta nu-i fi putînd tu să-ți vezi de gazetă? Te stingherește cumva în cetania profundului «șornal» «*Die Zeit* de la Viena»?..

Doar teoria ta socială *nicî nu vrea să știe* măcar de «Unguri!»! Ea nu admite decît ideia «Om și Om» și politica «socială — universală», culmea savantlicului politic și a naivității «umane»!...

De frate în umanitate frate să fii, dar cu cuviință!

Spre știință, în verde limbă romînească, nu «*esperantistă!*» Și acum, sănătate bună în «viitorul tău social».

Cu plecăciune și considerație eteriformă

ION DALȚĂ
burghez liberal

București, în România, Europa.